

Het raambordeel van de 21ste eeuw

Verslag expertmeeting 5 februari 2010
Marjolijn van Heemstra

Wie aan de Amsterdamse wallen denkt, denkt aan roodverlichte ramen met daarin de raamprostituees. Ze staan er in alle soorten en maten, halfnaakt en uitdagend. Zelfs voor toevallige voorbijgangers zijn de lichamen onontkoombaar. Wie langs de ramen loopt kijkt opzij, of hij (of zij) wil of niet. De blik blijft hangen op een buik, een paar benen, borsten, een gezicht. Het rode raam en de schaars geklede vrouw; een typisch beeld voor een ansichtkaart van de 'red light district'. Voor wie snel doorloopt blijft het daarbij.

Omdat een halfnaakte vrouw nu eenmaal in het oog springt wordt de ruimte waarin ze staat maar zelden echt opgemerkt. Zelf vestigt ze er ook geen aandacht op, ze staat vlak voor het raam en haar blik, haar focus, is naar buiten.

Toch bepaalt die ruimte hoe we haar bekijken. Zoals de winkelruimte en het loket de identiteit van de winkelier en de loketmedewerker bepalen, zo vertelt het kamertje met rood-blauw licht ons dat de vrouw die erin staat haar lichaam aanbiedt in ruil voor geld.

En als we naar binnen gaan, wat vertelt de kamer ons dan nog meer?

De peeskamers zijn doorgaans klein. Op foto's van dertig jaar geleden hebben ze nog een huiselijke sfeer, tegenwoordig moet elke vierkante meter zoveel mogelijk geld opleveren. Er past nauwelijks iets in; een smal eenpersoons bed, een lockerkast voor de persoonlijke bezittingen van de vrouw die de kamer huurt. Er hangt een wasbak, vaak hangen er spiegels naast het bed. Het moet makkelijk zijn om schoon te maken. De vloer is betegeld, de muren zijn zo goed als kaal.

Het is een ruimte waar je duidelijk niet voor de gezelligheid komt. Hier en daar versiert een vrouw haar werkplek met een persoonlijk accent: een boa, een ondergoedsetje. Maar de meeste peeskamers ogen anoniem en inwisselbaar. Als de kamer even onbezet is en niet roodverlicht, 's morgens vroeg of in de tijd tussen twee shifts, straalt hij een sfeer van verlatenheid uit.

De peeskamer is gemaakt op efficiëntie. Hoe sneller de klant weer buiten staat, hoe beter. In dit opzicht is de ongezelligheid en het liefdeloze interieur te begrijpen. Aan de andere kant is het vreemd dat een ruimte die zo intensief gebruikt wordt zo weinig uitnodigend is. Dag en nacht staat er een vrouw achter het raam, lopen mannen naar binnen, worden gordijnen gesloten, leggen lichamen zich op het bed.

Wat vinden de raamprostituees eigenlijk van hun werkplek? Voelen zij zich er thuis? Zouden ze iets anders willen? En de klanten, nemen ze de lelijkheid en anonimiteit voor lief, maakt het hen niets uit of is het iets wat het raambezoek extra opwindend maakt?

Het Amsterdams Historisch Museum besloot zich aan deze vragen te wagen. Van 20 maart tot 29 augustus 2010 exposeert het museum *The Hoerengracht* van het Amerikaanse kunstenaarsechtpaar Edward en Nancy Kienholz. Het enorme kunstwerk, gemaakt midden jaren tachtig, is een uitsnede en interpretatie van de Amsterdamse rosse buurt waar bezoekers in rond kunnen lopen. Maar behalve een expositie over de relatie tussen kunst en de wallen wil het museum ook een licht laten schijnen op het heden en de toekomst van dit omstreden gebied. De buurt zit in een overgangsfase. Sinds de gemeente Amsterdam het project 1012 (de postcode van de buurt) startte zijn er veel bordelen gesloten. Ontwerpers en kunstenaars hebben in verschillende panden tijdelijk de plaats van prostituees ingenomen. De criminaliteit moet worden teruggedrongen en het gebied moet meer 'nieuwe functies' krijgen. Behalve coffeeshops en hoeren dus ook restaurants en hippe winkels. Een extra reden dus om na te denken over de (on)mogelijkheden van de wallen.

Het Amsterdams Historisch Museum vroeg ontwerpbureau Concrete het 'raambordeel van de 21e eeuw' te ontwerpen. Trendvoorspeller Li Edelkoort zal haar volgende trendboek wijden aan 'The 21ste century bordello'. Op 5 februari kwamen in café -restaurant Harkema (ex) prostituees, klanten, bordeelexploitanten en mensen uit de creatieve industrie met ontwerpers van Concrete en het bureau van Li Edelkoort en medewerkers van het museum

praten over hun 'ideale' raambordeel. AHM conservator Annemarie de Wildt leidde het gesprek.

Wat gebeurt er als creatieven, ervaringsdeskundigen en praktische ondernemers zich vanuit hun verschillende perspectieven over ditzelfde onderwerp uitspreken?

De creatieven

Welke belangen zet je voorop? Die vraag stelde architecte Carmen Buitenhuis zich toen ze voor haar afstuderen aan de Technische Universiteit in Delft in 2009 een bordeel ontwierp. Die van de sekswerker, was al snel haar conclusie. Als respect en comfort voor de sekswerkers gegarandeerd zijn profiteren alle andere belanghebbenden (de buurt, de klanten, de bordeelhouders) daar ook van.

Na een rondgang langs verschillende bordelen, de Pascha in Keulen en Villa Tinto in Antwerpen, kwam ze tot een simpel maar ingenieus ontwerp. Een peeskamer als een 'neutrale hoes' waar de vrouwen zonder moeite een persoonlijk accent in kunnen aanbrengen. Waterkoker en radio zitten ingebouwd, de warmte en het licht zijn vanuit de kamer zelf te regelen. Het raambordeel, zegt ze verder, moet onderdeel zijn van een gebouw met verschillende functies als een nachtclub en een restaurant. Door de prostituees meer te mengen met een divers uitgaanspubliek zijn ze minder geïsoleerd en dus veiliger en beter te controleren. Ze wees voor haar multifunctionele bordeel al een locatie aan. Het Oudekerksplein, tussen Wallen en Warmoesstraat.

Ontwerper Zowie Jannink kraakte een oud bordeel in Eindhoven en bouwde het om tot hip restaurant. In plaats van een tafel reserveerde je een kamer. Op de Wallen huurde hij twee kamers waarin hij vervolgens een avond restaurant hield. De creatieven, die eerste sprekers van de dag, zien vooral de mogelijkheden van de raambordelen. Een raambordeel niet alleen als plek voor 'de daad', maar ook als plek voor samenkomst, waar prostitutie en het dagelijks leven moeiteloos in elkaar overlopen. De peeskamer zoals we die kennen wordt door hen benaderd als concept, in gedachten leeggehaald en opnieuw ingevuld. Niet lust of economische belangen voeren daarbij de boventoon, maar betrokkenheid en fantasie.

De klant

Voor Tom Kroon is zoveel fantasie niet nodig. Kroon gaat twee keer per week naar de Wallen. Natuurlijk heeft hij opgemerkt dat bijna alle kamers op elkaar lijken, dat ze klein zijn en weinig chique, maar veel kan het hem niet schelen. Hij komt voor het meisje, zegt hij, niet voor de kamer.

Na de verbeeldingskracht van de eerste sprekers is Kroon's verhaal van een ontnuchterende simpelheid. Er zijn wel slechte bedden bij, zegt hij, maar je moet het doen met wat je hebt. Als hij zich in de kamer 'relaxed' voelt maakt het interieur hem niet uit.

Kroon zegt niet alleen voor de seks naar de hoeren te gaan. Hij heeft simpelweg geen talent voor versieren en geen zin in 'al dat gedoe' dat er bij daten komt kijken. Hij praat graag met de prostituees. Het liefst staand, naast het bed, voordat ze overgaan tot seks. Ook erna blijft hij nog even. Dan zitten ze op het eenpersoons bed.

Hij wil zich thuis voelen en kan het waarderen als een meisje haar kamer versiert met iets persoonlijks. Dan heeft hij het gevoel iets dichterbij haar te komen.

Maar zou een mooiere kamer een meisje niet ook mooier kunnen maken? vraagt Rob Wagemans, ontwerper bij Concrete. Hij vergelijkt het met een winkelatalage: een jurk die in een mooi ontworpen, goed verlichte etalage hangt is aantrekkelijker dan een in een leeg en slecht verlicht raam.

Een mooie kamer verhoogt wel de sfeer, zegt Kroon na lang nadenken. En het kan gebeuren dat een meisje in de ene kamer beter tot haar recht komt dan in een andere. Maar echt lang heeft hij daar nooit over nagedacht. Wat hij belangrijk vindt in een peeskamer? De muziek. Het moet geen radiozender zijn met om het kwartier reclame of een bospel.

En sinds kort heeft hij de spiegels bij de bedden 'ontdekt'. Vooral de hoekspiegel, waarin hij zichzelf in tegengestelde richting ziet bewegen, vindt hij leuk. 'Alsof er daar iemand anders bezig is.'

De (ex)prostituees

En dan is het woord aan de (ex)prostituees. Er moeten extra stoelen worden bijgehaald. Er zijn vertegenwoordigsters, deels ook met eigen ervaring in de prostitutie, van vakbond de Rode Draad, van het Prostitutie Informatie Centrum op het Oudekerksplein, van Prostitutie en Gezondheidscentrum P&G 292, van Soa Aids Nederland en vrouwen die in een raambordeel werken. Waar net één man aan de grote tafel tegenover de ontwerpers zat, zitten nu tien vrouwen.

Als ontwerper Rob Wagemans vraagt hoe je een omgeving zou kunnen creëren waarin het meisje achter het raam beter tot haar recht komt, barsten ze los.

De wasbak moet weg (te gevaarlijk en te lelijk), het licht moet zelf kunnen worden geregeld. Er moeten meer alarmknoppen komen die direct zijn aangesloten op een kantoor, er zouden douches moeten zijn en airco in de zomer. De afvalbak voor condooms moet worden weggewerkt. Een tv-tje zou leuk zijn, een kleine zithoek. Er moet een kast komen om de vibrators en andere seksspeeltjes op te bergen zodat klanten niet direct op ideeën worden gebracht.

Hun voorstellen zijn praktisch en soms tamelijk ontnuchterend. Een standjesstoel, betere bedden omdat veel vrouwen rugklachten krijgen.

Ze willen vooral kleine veranderingen die de werkomstandigheden zouden verbeteren. De peeskamer mag *iets* gezelliger worden, maar zeker niet *te*. Het gaat nog altijd om snelle sekscontacten. Mannen moeten vooral niet blijven hangen.

En persoonlijker werkplekken? De ontwerpers van Concrete opperen het idee van thema kamers. Dat zouden veel prostituees wel interessant kunnen vinden, denkt Mariska Majoor, ex-prostituee en oprichtster van het PIC. Anderen vallen haar bij.

Maar het belangrijkste is dat je je sexy voelt in de kamer. Sexy, veilig en warm. De kamer mag wel persoonlijker, maar, zeggen de vrouwen, je moet niet vergeten dat je achter het raam een rol speelt. De rol van raamprostituee. Je staat er niet als jezelf dus echt persoonlijk zal het niet worden. Je gaat geen foto's van de kinderen ophangen.

Of al deze praktische dromen ooit werkelijkheid worden betwijfelen de vrouwen.

Elke verbetering zou de huur van de kamers omhoog drijven en dat wil niemand.

Maar hier over nadenken zou misschien al wat opleveren, zegt Majoor. Als de vrouwen hun werkplek anders zouden benaderen zouden ze hun werk en daarmee zichzelf misschien ook met andere ogen bekijken.

Wat je doet voor je werkplek doe je uiteindelijk voor jezelf. Meer respect en aandacht voor de peeskamers zou meer respect en aandacht van de vrouwen voor zichzelf opleveren en wie weet ook van de klanten.

De bordeelhouders

En dan het laatste, meest ontnuchterende, gesprek. De vrouwen vertrekken en drie bordeelhouders zetten zich aan tafel.

Natuurlijk zorgen ze dat de meisjes veilig zijn en de kamers schoon, zeggen ze. Maar de bordeelhoudersbranche blijkt weinig initiatiefrijk.

Jan en Mona Broers, eigenaars van een klein aantal ramen, voelen zich met handen en voeten gebonden door alle regelgeving van de gemeente op het gebied van hygiëne en veiligheid.

Daarbij komt dat ook de meisjes zelf volgens hen weinig openstaan voor verandering. In rood licht zien ze er nu eenmaal het beste uit. En ook klanten willen volgens de bordeelhouders waar ze aan gewend zijn. Een raam, een rood licht, een halfnaakte vrouw. Leon de Weerd behoort tot de jongere generatie verhuurders. Hij heeft onlangs een aantal van zijn kamers helemaal opgeknapt. 'Een ouderwetse sfeer in een modern jasje', omschrijft

hij de huisstijl. Voor de bouw heeft hij zich in de positie van de meisjes verplaatst, zegt hij. Alle kamers hebben nu een douche. Maar het is volgens hem moeilijk echt iets nieuws te proberen. Je kan een mooi matras hebben maar daar gaat zo een hak doorheen. Alles moet stevig zijn, makkelijk schoon te maken en 'hufferproof' want er wordt in de kamers veel kapot gemaakt.

'Ze breken alles af', zegt Jan Broers, 'ik probeer mee te denken maar er zijn grenzen. De meisjes geven vaak zelf ook niet om hun werkplek. Ze willen een strategische lokatie; gezien worden, voor de rest maakt het vaak niets uit. En heb je er trouwens over nagedacht dat je het over vijf vierkante meter hebt? Daar kan je bijna niks mee.' De aantrekkelijkheid van de dame is het belangrijkste vinden ze. Ondanks hun angst dat de gemeente het 'raambordeel van de 21ste eeuw' zal aangrijpen om de branche weer wat op te leggen, zijn ze wel benieuwd naar waar de ontwerpers mee zullen komen.

Wat is nu het raambordeel van de 21^e eeuw?

Is het een plek waar mannen na de daad zo snel mogelijk weer moeten vertrekken? Een plek waar vrouwen lange dagen en nachten aan het werk zijn?

Een plek voor ontmoeting, voor anonieme seks of snel geld verdienen?

Er is gepraat over veiligheid, hygiëne, warmte, voorschriften, strategische ligging, gezelligheid, fantasie. Welke aspecten krijgen de meeste nadruk?

Concrete omschrijft de peeskamer als 'huid'; het meisje, de lingerie en de kamer als totaalconcept. Maar om deze 'huid' te ontwerpen moeten we iets weten over datgene wat de huid omsluit, namelijk het meisje achter het raam.

Voor het raambordeel van 21^e eeuw zal het meisje daarom als uitgangspunt moeten dienen. Zoals Carmen Buitenhuis zegt: 'als je de belangen van de sekswerker voorop zet, profiteren alle belanghebbenden mee.'

Zowel Buitenhuis als Mariska Majoor zeggen dat de meeste raamprostituees niet erg bewust bezig zijn met hun werkplek, maar dat meer aandacht en respect voor de kamers zou kunnen leiden tot meer aandacht en respect voor de vrouwen zelf.

Want de ruimte waarin ze staan straalt op hen af, als een onverzorgde huid.

De natuurlijke weerzin tegen verandering, zowel bij klanten als bij de bordeelhouders en de vrouwen zelf, mag geen reden zijn om niet te fantaseren over hoe het beter kan. Voor de duur van de brainstorm was het bordeel van de 21^e eeuw een gedachte-oefening waarin de peeskamer in al haar facetten voorbij kwam. Vaak haalde de realiteit de dromen onderuit. In de piepkleine peeskamer kan vooral veel *niet*. Maar voor de verbeelding bleek een kamer van vijf vierkante meter in ieder geval voldoende ruimte te bieden.

Deelnemers expertmeeting

Annemarie de Wildt, Roosmarij Deenik, Annemarie Proost (Amsterdams Historisch Museum)

Rob Wagemans, Erik-Jan Vermeulen (Concrete)

Yolanda Backer (Gemeente Amsterdam ProjectManagement Bureau-Project 1012)

Borre Akkersdijk (Bureau Li Edelkoort)

Zowie Jannink (filmmaker)

Carmen Buitenhuis (architect)

Tom Kroon (klant)

Marianne Craanen (Sociaal Verpleegkundige P&G 292)

Petra Willemsteijn (Prostitutie Maatschappelijk Werker P&G 292)

Catalina (Voorlichter in de prostitutie)

Betty (Voorlichter in de prostitutie)

Anonieme prostituee

Metje Blaak en Sietske Altink (Rode Draad)

Mariska Majoor (Prostitutie Informatie Centrum)

Marianne Jonker (Soa Aids Nederland)

Luce van Druenen (Projectleider prostitutiebeleid en mensenhandel Dienst Zorg en Samenleven gemeente Amsterdam)

Jan en Mona Broers (Bordeeexploitanten Wallen - Jan Broers is ook secretaris van de Samenwerkend Overleg Raamexploitanten)

Leon de Weerd (bordeexploitant)